Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Als ik later groot ben

Gemeenten investeren in kansen voor jongeren

Samen werken aan een gelukkige en gezonde jeugd

Een groeiende groep bevlogen wethouders, lokale ambtenaren en professionals maakt het verschil met preventie en stimuleert jongeren op een positieve manier in hun ontwikkeling. Kan het ministerie van VWS deze beweging steunen? Zeker! Door de positieve energie die volop aanwezig is in de praktijk los te maken en te blijven investeren in kansen voor jongeren. Want preventie vergt een lange adem.

Daar is geen marsroute of 'beste' aanpak voor. Het vraagt om een open en onderzoekende houding, andere manieren van werken en denken, en ook om andere competenties en rollen van VWS. We worden er gelukkig steeds beter in om de complexe maatschappelijke opgaven van deze tijd aan te pakken.

Om de doelen uit het regeerakkoord te halen werkt VWS op verschillende manieren aan gezondheidsbevordering en preventie voor de jeugd. We nemen nieuwe initiatieven, zoals het programma Zorg voor de Jeugd, Kansrijke Start en het Nationaal Preventieakkoord. En programma's die al langer lopen blijven we ondersteunen, zoals Alles is gezondheid en Gezonde School.

Daarnaast kijken we heel goed naar wat er in de praktijk gebeurt. In 2017 startten VWS, VNG en een groep wethouders Jeugd een koplopersnetwerk jeugdpreventie. Samen onderzoeken we wat werkt en we helpen elkaar met nieuwe initiatieven. Succesvolle praktijkverhalen van gemeenten zijn daarbij leidend.

Een grote verandering begint vaak klein en lokaal. We zien het netwerk groeien en nieuwe initiatieven ontstaan. Tegelijkertijd komen er ook weer nieuwe vragen op. Hoe zorg je bijvoorbeeld dat wat zich in de ene gemeente succesvol bewezen heeft ook op andere plekken kan werken?

Vorig jaar verscheen een eerste boekje met voorbeelden en werkende factoren voor jeugdpreventie. In deze publicatie vindt u 7 nieuwe succesvolle voorbeelden uit de praktijk. Ik hoop dat deze verhalen u steunen om door te gaan met 'het goede doen' en inspireren om extra te investeren in preventie en kennis met elkaar te delen.

Als we deze positieve energie vasthouden kunnen we samen zorgen voor de gelukkigste en gezondste jeugd.

Erik Gerritsen
secretaris-generaal ministerie van VWS

INHOUDSOPGAVE

5 VakantieFUN en sportFUN voor ieder kind

8 Met beschermende factoren tegenwicht bieden aan risico's

11 Een goede toekomst begint al voor de geboorte

14 We helpen kinderen ontdekken waar ze warm voor lopen

17 Almere maakt zich Sterk in de Wijk

20 Wageningen zet het kind centraal

23 Negatieve gevolgen van scheiden voor kinderen voorkomen

VakantieFUN en sportFUN voor ieder kind

Alkmaar

Joepie, vakantie! Of toch niet? Voor kinderen met autisme, ADHD of ADD is vakantie geen feestje. Alle structuur valt weg en leuke kampen en timmerdorpen sluiten niet aan bij hun behoeften. Is dure zorg de oplossing? Gemeente Alkmaar wilde kijken of het ook anders kon. Samen met Sport-Z werd vakantieFUN bedacht, speciaal voor kinderen met een ggz-zorgindicatie. Een jaar later ontstond sportFUN voor dezelfde doelgroep. "Structuur en duidelijkheid staan centraal."

Vakantiedagbesteding

"Bewegen heeft veel invloed op welzijn", zegt Ruben Nijhuis, directeur van Sport-Z. *"Toch is sporten en lid zijn van een vereniging niet voor iedereen vanzelfsprekend. Sommige mensen kunnen door een beperking of een stoornis (nog) niet aan het reguliere aanbod deelnemen. En als er dan geen ander aanbod is, val je tussen wal en schip. In dat gat is Sport-Z gesprongen."* Kort gezegd doet Sport-Z voor gemeenten in de regio Alkmaar binnen het sociaal domein alles op het gebied van sport en bewegen, voor kinderen, adolescenten, volwassenen en ouderen. Dus toen de gemeente Alkmaar bij Sport-Z aanklopte met een 'vakantievraagstuk' was er snel een match. *"Aanleiding was het opvallend grote aantal aanvragen voor vakantiedagbesteding voor kinderen met een zorgindicatie in het ggz-spectrum"*, vertelt Mascha Geleijnse, coördinator CJG bij de gemeente Alkmaar. *"Denk aan autisme, ADHD of ADD. Met de zomervakantie in zicht zaten veel ouders met hun handen in het haar. Want regulier aanbod, zoals kampen of timmerdorpen, sluit bij hun kinderen niet aan. En dan is 6 weken erg lang. Maar het is toch eigenlijk te gek dat daar dan allerlei dure zorg voor nodig is? De gemeente Alkmaar wilde kijken of het ook anders kon."*

Sport-Z kan vakantieFUN in elke gemeente organiseren. Informatie over (de programma's en activiteiten van) Sport-Z staat op ***www.sport-z.org.***

Het is prachtig om vaders door de stormbaan te zien rennen met hun kind dat anders meestal negatief in de gezinssituatie staat.

Elk jaar terug

Samen met Sport-Z werd vakantieFUN bedacht. VakantieFUN is plezier en bewegen, maar dan wel afgestemd op de specifieke behoeften van kinderen met autisme, ADHD of ADD. *"Structuur en duidelijkheid staan centraal"*, vertelt projectleider Hester Zwart. *"We werken met kleine groepen van 6 kinderen met 1 begeleider. En we besteden veel aandacht aan de indeling. Ik kijk daarbij niet alleen naar de leeftijd, maar ook naar wie bij wie past. En dat gaat steeds beter, want veel kinderen komen elk jaar terug."* Dat geldt ook voor de begeleiders. *"Onze begeleiders zijn jonge mensen, afgestudeerd in een sportrichting of hulpverlenersrichting. Omdat ze jong zijn, staan ze midden in de groep. Ze doen gewoon mee met de activiteiten. Dat vinden kinderen én ouders fijn. Sommige begeleiders hebben inmiddels een fulltime baan. Maar voor vakantieFUN nemen ze vrij, om er toch weer bij te kunnen zijn."*

Soep eten

Bij vakantieFUN kunnen de kinderen vanaf 9.30 uur terecht. Om 10 uur vertrekken de ouders en begint het programma. 's Ochtends zijn er 2 vaste activiteiten, op creatief gebied, sport, dans of muziek. Hester: *"Externe activiteitenbegeleiders verzorgen deze activiteiten. Ook deze begeleiders selecteren we nauwgezet en instrueren we van tevoren goed over de doelgroep."* Kinderen die snel overprikkeld raken kunnen een time-out nemen in een speciaal daarvoor bestemde ruimte. *"Er is continu 1 begeleider boventallig, voor als een kind even wat meer aandacht nodig heeft."* De lunch wordt verzorgd door iemand met affiniteit met de doelgroep en daar dus goed over nadenkt. Hester: *"En dan is het zó leuk om te zien dat kinderen hier opeens soep eten, terwijl ze dat thuis nooit doen."* 's Middags is het programma wat vrijer. *"De locatie heeft meerdere ruimtes, waar we verschillende activiteiten kunnen aanbieden. De kinderen rouleren en kunnen zelf aangeven wat ze willen doen. En de pubers mogen lekker chillen met elkaar."* Als de kinderen naar huis zijn, sluiten de begeleiders de dag af met een nabespreking. *"Daar maken we tijd voor vrij. We evalueren continu hoe het gaat. Zodat we goed kunnen inspelen op het gedrag van elk kind."*

Continuïteit

Sport-Z en de gemeente Alkmaar organiseerden VakantieFUN 2 jaar geleden voor het eerst. *"Het was natuurlijk wel even spannend of het zou lukken"*, zegt Mascha. *"Voldoende expertise was echt een randvoorwaarde voor ons."* *"Precies die expertise vinden wij ook essentieel"*, vult Ruben aan. *"Het gaat niet alleen om sport en bewegen, maar ook om al die andere dingen die erbij komen kijken. Het eerste jaar was een pilot. Het succes was zo groot dat we vakantieFUN het jaar daarop weer hebben georganiseerd, niet alleen voor Alkmaar, maar ook voor Heerhugowaard, Langedijk, Bergen, Uitgeest, Castricum en Heiloo. Afgelopen zomer kwamen 110 kinderen naar vakantieFUN. En zijn we van 3 naar 4 dagen uitgebreid. Er gaan al stemmen op voor nog een extra dag. Alle 7 gemeenten hebben de subsidie nu voor 3 jaar vastgelegd. Dat is echt mooi. Want nu hoeft het geld niet meer in elke begroting beklonken te worden en kunnen we kinderen én ouders continuïteit bieden."*

Stormbaan

Want ook ouders zijn enthousiast over vakantieFUN. Dat blijkt wel uit de positieve reacties die ze achterlaten in het 'ouderboek' als ze hun kinderen komen halen. *"Vakanties zijn vaak een teleurstelling voor deze gezinnen"*, vertelt Hester. *"Veel gezinnen gaan zelfs niet op vakantie, omdat het te veel problemen geeft. VakantieFUN geeft dan toch een soort vakantiegevoel. En als gezinnen wel weg kunnen, plannen ze het om vakantieFUN heen."* Als de kinderen om 16.30 uur worden gehaald, mogen de ouders en broertjes en zusjes nog even meedoen in de grote ruimte met luchtkussens. Ruben: *"Het is prachtig om vaders door de stormbaan te zien rennen met een kind dat meestal negatief in de gezinssituatie staat. Nu is het een keer positief en dat is een heel andere ervaring voor het hele gezin."*

SportFUN

En van het een komt het ander. Hester: *"Uit vakantieFUN is sportFUN ontstaan. Ouders van kinderen die niet bij een reguliere sportvereniging terechtkunnen, vroegen ons of we een wekelijks sportuurtje konden organiseren. Dat zijn we gaan doen. We bieden nu elke woensdagmiddag een sportprogramma voor kinderen met een indicatie." "Door het aanbod komt de vraag naar boven, dat vind ik heel mooi"*, voegt Mascha toe. De manier waarop vakantieFUN de ouders betrekt, maakt dat mogelijk. *"Bij vakantieFUN hebben we veel contact met de ouders"*, legt Hester uit. *"Want alleen dan krijg je door wat er speelt en waar behoefte aan is. We organiseren bijvoorbeeld koffie-uurtjes. Ook omdat ouders dan even hun verhaal kwijt kunnen."*

Laagdrempeligheid

Aansluiting met de gemeenten borgt Sport-Z door regelmatig overleg te voeren met de beleidsmedewerkers sociaal domein. *"Die onderlinge contacten zijn belangrijk"*, zegt Ruben. *"Het zorgt dat de neuzen dezelfde kant op blijven staan. Ook nodigen we de betrokken wethouders en beleidsmedewerkers elk jaar uit om langs te komen bij vakantieFUN. Dat doen ze gelukkig ook. Dan ervaren ze hoe mooi dit project is."* Deze zomer waren bij dat bezoek ook ouders aanwezig. *"Want ouders die hun verhaal vertellen vergroot het draagvlak bij de gemeente."* Het sluit naadloos aan bij wat Mascha de kracht van het project noemt: de laagdrempeligheid. *"We maken sport en bewegen toegankelijk voor alle kinderen. Wat ook nog eens past binnen onze ambitie als JOGG-gemeente. En behalve de kinderen bereiken we ook de ouders. Zodat we veel beter weten waar behoefte aan is. Dat is een onbetaalbaar neveneffect."*

Reacties van ouders uit het ouderboek

"Lieve vakantieFUN-medewerkers, wat heeft Wouter het leuk gehad tijdens zijn vakantieFUN-dagen. Het is niet altijd makkelijk in het dagelijks leven voor hem met zijn autisme. Ik zie hem helemaal opleven, groeien en lekker stoer doen. Heerlijk om te zien. Hopelijk kan hij volgend jaar weer meedoen."

"Lieve allemaal, Peter was er vandaag voor de tweede keer en ik zie hem genieten. Hij heeft autisme en ADHD en kan vaak niet meedoen aan de gewone dingen voor kinderen. Daarom zijn wij superblij met dit initiatief. Jullie doen het hartstikke leuk! Bedankt voor alles."

Met beschermende factoren tegenwicht bieden aan risico's

Delft

In Zweden gelóóft men in preventie. Het resulteert in een wezenlijk andere aanpak dan de Nederlandse: een duurzame en integrale aanpak, gebaseerd op kennis en data en met de focus op het positieve. De gemeente Delft ging kijken in het hoge Noorden en raakte overtuigd. In de wijk Buitenhof start binnenkort de proef 'Kansen voor de jeugd'. Wethouder Onderwijs, Jeugd en Integratie Hatte van der Woude en senior beleidsadviseur Ageeth Rentrop vertellen.

Projectencarroussel

"Zweden loopt 10 tot 15 jaar op ons voor", zegt Ageeth Rentrop. *"Om te zien hoe zij preventie in praktijk brengen zijn wij vorig jaar met het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) naar Zweden afgereisd. Ook om antwoord te krijgen op een aantal knelpunten die wij in onze aanpak van preventie zien."* Een van die knelpunten was wat Ageeth de 'projectencarrousel' noemt. *"In de wijk Buitenhof bijvoorbeeld – de wijk waar wij binnenkort een proef met de Zweedse aanpak starten – wordt al jaren van alles geprobeerd. Want het is een wijk die het moeilijk heeft. Dat leidt tot een groot aantal projecten zonder samenhang en zonder goede fundering in de vorm van kennis en data. En de interventies zijn allemaal kortdurend. In Zweden doen ze het precies anders. Daar is de aanpak integraal en duurzaam. En ze geloven in de kracht van kennis, van meten en de populatie in kaart brengen, zodat je weet wat er speelt."*

Top tien beschermende factoren

1. Sociale binding
2. Kansen voor betrokkenheid
3. Prosociale normen en waarden
4. Erkenning en waardering voor positief gedrag
5. Steun van belangrijke volwassenen en voorzieningen in de omgeving
6. Constructieve vrijetijdsbesteding
7. Sociale, emotionele en gedragsmatige competenties
8. Cognitieve vaardigheden
9. Schoolmotivatie (commitment to learning)
10. Positieve identiteit

Zie ook de publicatie 'Top tien van beschermende factoren': ***www.nji.nl/nl/Producten-en-diensten/Publicaties/NJi-Publicaties/Top-tien*** van het NJI.

Risicogerichte preventie

Het tweede knelpunt dat Delft signaleerde, is een lacune in het preventie-aanbod. *"De universele preventie is goed in Nederland"*, legt Ageeth uit. *"Daar zorgt de jeugdgezondheidszorg voor, die loopt van consultatiebureau tot de contactmomenten met jeugdverpleegkundigen op school. Ook hebben we de jeugdteams goed ingericht, voor probleemgerichte preventie. Maar daar zit niets tussen. Risicogerichte preventie ontbreekt. Van professionals uit de universele preventie hoor je vaak dat ze heel veel zien. Maar de signalen worden niet opgevolgd."* Als voorbeeld noemt Ageeth dat jaren geleden in de kinderopvang al te zien was dat kinderen steeds dikker werden. *"En nu constateren we met z'n allen dat de jeugd in Nederland te dik is. Met dat wat je ziet aankomen kun je vaak veel meer dan we nu doen. Maar dan bij voorkeur niet in losse projecten."*

Beschermende factoren

Delft gaat het nu op de Zweedse manier doen. Vooral de focus op het positieve spreekt wethouder Hatte van der Woude aan. *"We kunnen de weg niet helemaal gladstrijken voor kinderen en jongeren, maar we kunnen ze wel sterker maken met positieve ervaringen op andere vlakken. Want dat is wat ze in Zweden doen. Ze inventariseren de risicofactoren en zetten daar beschermende factoren tegenover. Denk aan ouderbetrokkenheid, schoolmotivatie en duidelijke normen en waarden voor positief gedrag."* Het NJI maakte een overzicht van de top tien van beschermende factoren (zie kader). Delft is nu druk bezig met de voorbereiding van de proef in Buitenhof. Samen met de organisaties die in de wijk werken inventariseert de gemeente de belangrijkste risicofactoren. De basis vormt het rapport 'Risicofactoren' van Marga Bakker, beleidsadviseur van de Raad voor de Kinderbescherming. Zij onderzocht of er een verband is tussen kenmerken van ouders – oftewel risicofactoren – en de mate van kindermishandeling. Het antwoord is 'ja'. *"Dit is een goed voorbeeld van de kennis die in de Zweedse aanpak op de voorgrond staat"*, aldus Ageeth. *"In Buitenhof blijkt bijvoorbeeld dat relatief veel kinderen geen goede relatie met hun ouders hebben. We zijn nu aan het nadenken welke beschermende factoren tegenwicht kunnen bieden en hoe we dat kunnen vertalen naar een plan van aanpak."*

Community school

De proef in Buitenhof moet nog starten. Toch is de Zweedse manier van kijken naar en denken over preventie niet helemaal nieuw. In het klein deed Delft al ervaring op in de community school in Buitenhof. *"Daar hebben we de projectmatige, op snelle resultaten gerichte aanpak verruild voor een duurzame procesaanpak"*, vertelt Hatte. *"Alle preventieve inzet is gericht op het welbevinden van de kinderen en op schoolsucces, als belangrijkste beschermende factor. Concreet leidde dit bijvoorbeeld tot een ouderkamer, met thema's over opvoeden en gezondheid, een taalprogramma voor ouder en kind, een inlooppunt voor ouders met vragen over werk en inkomen, en een bibliotheek in de school."* De school is ontzettend enthousiast én staat inmiddels niet meer te boek als 'zwak'.

Ambassadeur

Ageeth en Hatte zijn zich ervan bewust dat de nieuwe aanpak tijd vergt. *"Het moet in het DNA van de mensen gaan zitten, ze moeten het zich helemaal eigen maken. Dat duurt wel een paar jaar."* Toch heeft de community school al een paar werkende bestanddelen opgeleverd. *"Wat werkt is dat de school helemaal eigenaar is van het proces. De gemeente heeft alleen een faciliterende rol. We hebben procesbegeleiding ingehuurd en meegedacht als de school dat wilde. En de school gelóóft in deze aanpak. De directeur is dan ook een van onze ambassadeurs voor de proef die in Buitenhof gaat starten."* Want hoe overtuig je partijen dat dit een goede aanpak is? *"Zweden laat zien dat het werkt"*, zegt Hatte. *"Dat is al voldoende reden om hiervoor te kiezen. Maar ik geef toe dat het soms best een moeilijk gesprek is. Want iedereen wil het liefst snel resultaat zien. Wat ik heel bemoedigend vind is de belangstelling van onze regiogemeenten. Binnen Haaglanden nemen wij samen met 8 gemeenten universele jeugdpreventie af bij 1 stichting en maken we samen nieuw beleid. De proef in Buitenhof trekken we zelf, vanuit onze eigen middelen. Ik denk wel dat andere gemeenten geïnteresseerd zullen raken. Dat gebeurde immers ook bij onze preventie-aanpak 'regie op preventie in het voortgezet onderwijs'. Dat is een aanpak waarmee we scholen ontzorgen, samenhang aanbrengen in de preventie en deze gericht inzetten. De proef in Buitenhof is een volgende stap."*

> *We kunnen de weg niet helemaal gladstrijken voor kinderen en jongeren, maar we kunnen ze wel sterker maken met positieve ervaringen op andere vlakken.*

Een goede toekomst begint al voor de geboorte

Hoogeveen

Met Goede Start wil Hoogeveen voorzien in alles wat nodig is om een gezond kind te krijgen. En dat begint al voor de zwangerschap. Goede Start is een sterk begin, maar de visie van Hoogeveen reikt nog veel verder. Het moet onderdeel worden van een programma van -10 maanden tot 18 jaar. Zo hoopt Hoogeveen het generatie-op-generatie-effect in achterstandsgezinnen te doorbreken en zijn doel waar te maken: een gezonde volgende generatie kinderen. Beleidsadviseur Esther Knapen licht toe.

Kindvriendelijk Hoogeveen

"*De ambitie is glashelder: het moet leuk zijn om in Hoogeveen op te groeien*", zegt Esther Knapen, beleidsadviseur bij de ambtelijke samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen. In de toekomstvisie heet het: 'We streven naar een kindvriendelijk Hoogeveen, waarin kinderen en jongeren optimale kansen krijgen gezond op te groeien, zichzelf te ontwikkelen en hun talenten in te zetten.' Maar dat is minder vanzelfsprekend dan het op het eerste gezicht lijkt. Want met een hoge werkeloosheid, een laag opleidingsniveau en een hoge score meldingen van kindermishandeling, tienermoeders en zuigelingensterfte kampt de voormalige veenkolonie Hoogeveen met dezelfde problematiek als een stad als Rotterdam. "*Het generatie-op-generatie-effect is groot in achterstandsgezinnen. We willen die cirkel doorbreken. Dan moeten we dus iets anders doen dan we altijd deden. Voor een gezonde volgende generatie kinderen.*"

De kraamverzorgsters zien of iemand aan Samen Zwanger heeft meegedaan. Die vrouwen staan gewoon steviger in hun kraamtijd.

Vmbo-scholen

"We zijn hier serieus over gaan nadenken toen gemeenten in 2009 verantwoordelijk werden voor prenatale voorlichting", vertelt Esther. *"We beseften dat het een voordeel kon zijn voor de ouders, mits we het goed zouden doen."* Het resultaat was het project Goede Start, waarin gemeente, verloskundigen, ziekenhuizen, het CJG, het welzijnswerk en huisartsen betrokken zijn. *"Goede Start richt zich op de zwangerschap en het jonge kind én op de periode daarvoor. We organiseren bijvoorbeeld themadagen over relaties en seksualiteit op vmbo-scholen. Daar geven we de jongeren ook mee dat een slechte leefstijl – roken, alcohol, overgewicht, stress – ernstige gevolgen kan hebben voor een ongeboren kind. Een kindje kan doodgaan of geboren worden met permanente lichamelijke of geestelijke afwijkingen. Zo proberen we toekomstige ouders al vóór de zwangerschap in de beste stand te krijgen."*

Samen Zwanger

Vervolgens zijn de toekomstige ouders even uit beeld, totdat ze zich melden bij de verloskundige. Dan zijn ze zo'n 11 weken zwanger. Esther: *"We zoeken nog naar een manier om ze ook in de tussenliggende periode te bereiken. Want die 11 weken zwangerschap kunnen zomaar 11 weken gezondheidsachterstand zijn."* De verloskundige doet bij elke zwangere een brede intake met ALPHA.NL, een vroegsignaleringsinstrument dat niet alleen scoort op medische risico's, maar ook naar leefstijl, huiselijk geweld en sociale omstandigheden kijkt. *"Als de verloskundige een aandachtspunt signaleert of zich ergens zorgen over maakt, heeft ze een kort lijntje naar het CJG. Daar pakt de jeugdverpleegkundige het direct over. Bijvoorbeeld met gesprekken over leefstijl."* Daarnaast krijgen alle zwangeren de mogelijkheid om mee te doen aan Samen Zwanger, ook wel bekend als CenteringPregnancy. *"Normaal krijgt een zwangere bij de verloskundige 13 consulten van 10 minuten. Met Samen Zwanger zijn dat 10 bijeenkomsten van 2 uur in een groep van maximaal 12 vrouwen."*

Babyblues

Tijdens de bijeenkomsten worden allerlei thema's behandeld. Esther noemt 'verwachtingenmanagement' als voorbeeld. *"Dat vind ik heel mooi. De vrouwen krijgen de volgende vraag voorgelegd: er zitten 24 uur in een dag, hoeveel tijd heb je straks nog voor Facebook en Instagram? Dat blijkt dan veel minder te zijn dan ze denken. Als ze dat van tevoren weten, gaan ze heel anders zo'n eerste periode na de bevalling in. Maar ook de babyblues en de verzorging – van moeder en kind – komen ter sprake."* Dat de bijeenkomsten effect hebben, hoort Esther terug van de kraamzorg. *"De kraamverzorgsters zien of iemand aan Samen Zwanger heeft meegedaan. Die vrouwen staan gewoon steviger in hun kraamtijd. En omdat de vrouwen beter weten hoe ze voor zichzelf moeten zorgen, komen in de Samen Zwanger-groepen minder vroeggeboortes voor."* De groep houdt vaak nog lang contact. *"Gewoon omdat het gezellig is. Maar daardoor ontstaat ook een steunstructuur, ze kunnen elkaar laagdrempelig vragen stellen."* Aandachtspunt is wel dat op dit moment zwangeren met een lage sociaal-economische status in verhouding minder deelnemen aan Samen Zwanger. Binnenkort start Hoogeveen daarom met gesprekken met vrouwen uit deze groep.

CenteringParenting

Als het kindje geboren is, gaat de zorg over naar de jeugdgezondheidszorg. *"Omdat de lijntjes tussen de verloskundige en het CJG kort zijn, is de overdracht goed"*, zegt Esther. Na 2 maanden vindt er opnieuw een brede screening plaats, met aandacht voor de medische én de sociale omstandigheden. En er wordt een verkorte vorm van CenteringParenting aangeboden: Samen Ouders. *"Een deel van de bezoeken aan het consultatiebureau is dan in groepsverband. We merken wel dat deze groepen lastiger te vullen zijn. Omdat de moeders weer aan het werk gaan of al oudere kinderen hebben. Daarom bieden we dit nu vooral aan de Samen Zwanger-groepen aan. Het blijkt namelijk dat meer vrouwen meedoen als ze met de hele groep overgaan."* Ook in deze bijeenkomsten, die onder leiding staan van een jeugdverpleegkundige en een welzijnsmedewerker, worden weer thema's besproken die op dat moment van belang zijn. Hoogeveen heeft nu een zuigelingengroep, maar zou het liefst ook een dreumesgroep opzetten. *"Eigenlijk willen we ouders tot hun kinderen 18 zijn de mogelijkheid bieden om in groepsverband informatie te krijgen en ervaringen te delen. Daar werken we naartoe."*

Gezondheidsvaardigheden

Goede start is een programma van -10 maanden tot 18 jaar. Hoogeveen werkt daarin samen met andere gemeenten in de voormalige Veenkoloniën. *"Goede Start is nu in alle gemeenten opgenomen"*, vertelt Esther. *"Binnen Goede Start pakken we ook 20 onderwerpen op die schuren aan de opvoeding en over gezond groter worden gaan. Denk aan gezond gewicht (Emmen), roken (Stadskanaal), armoede (Menterwolde) en gezondheidsvaardigheden (Hoogeveen). In dat laatste project kijken we hoe we mensen kunnen stimuleren zelf de regie over hun gezondheid en die van hun kinderen te nemen. We zoeken op wijkniveau naar initiatieven waarbij we kunnen aansluiten."*

Leed voorkomen

Hoogeveen kijkt ook wat er in de rest van het land gebeurt. Esther: *"In Tilburg hebben ze het programma Nu Niet Zwanger ontwikkeld. Zorgverleners worden getraind in gesprekken over anticonceptie met mensen die in minder gunstige omstandigheden verkeren om een kind te krijgen. 80% van de mensen met wie ze gaan praten, blijkt op dat moment geen kinderwens te hebben. Deze vrouwen kunnen dezelfde dag nog naar de gynaecoloog voor een spiraaltje. Dit gaat Hoogeveen ook doen."* En in 2019 starten de Veenkoloniën met de eersteduizenddagenaanpak van Rotterdam, die net als Goede Start al voor de zwangerschap begint. Esther verwacht dat met deze programma's veel leed voorkomen kan worden. *"Daarom wil de wethouder het graag. Ondanks de overschrijding van het jeugdbudget. Maar dat zullen we uiteindelijk echt 'terugverdienen'. Een uithuisplaatsing kost een ton, dus tel uit je winst als je 80% van de doelgroep bereikt en een paar zwangerschappen uitstelt."*

De wethouder is trouwens een belangrijke factor in al deze projecten en programma's, besluit Esther. *"Onze wethouder loopt hier heel hard voor en ziet er echt het belang van in."* Dat stimuleert de voortgang, net als de tweewekelijkse overleggen die Esther heeft met de coördinator van het CJG. *"Ik word goed door de praktijk gevoed. Ze denken mee. En het zorgt voor korte lijntjes. Want het helpt echt als mensen elkaar kennen."*

We helpen kinderen ontdekken waar ze warm voor lopen

Boxtel & Sint-Michielsgestel

Jongeren die zich gehoord voelen, betrokken burgers, talenten zichtbaar maken. Het zijn belangrijke ingrediënten van de veelzijdige preventie-initiatieven van de gemeenten Boxtel en Sint-Michielsgestel. Gijs Schampers, jeugdverbinder bij de gemeente, en Marleen van der Kroef, jongerenwerker bij Bint Welzijn in Sint-Michielsgestel, vertellen over het Ramadan-project, het Experience Lab en de Chief Happiness Vrijwilligers. "Problemen voorkomen is toch veel fijner voor onze burgers dan achteraf de ellende repareren?"

Ramadan-project

Het is ramadan 2013, een flink aantal jonge moslims verzamelt zich op een parkeerterrein in Boxtel. De nazomeravond is zwoel, uit de auto's klinkt muziek, ze trappen een balletje en rond 23 uur, na zonsondergang, wordt er gegeten. De bewoners van het dichtbij gelegen seniorencomplex – die verkoeling op het balkon zoeken – hebben er last van. Voordat de betrokkenen er erg in hebben is een rel geboren. De politie komt erbij, een ijverige ambtenaar stelt een tijdelijk parkeerverbod in. Een jaar later herhaalt de situatie zich. Deze keer stelt de gemeente een samenscholingsverbod in. Met beperkt resultaat, want de overlast verplaatst zich. In Boxtel blijft de ramadan een probleem, totdat 2 jonge sportinstructeurs in opleiding, beiden moslim, in het najaar van 2016 met een plan komen. Ze betrekken Buurtsport Boxtel, de politie en het jongerenwerk van ContourdeTwern erbij. Ramadan 2017 ziet er heel anders uit in Boxtel. De 2 jonge sportinstructeurs organiseren van dinsdag tot en met vrijdag tussen 22.30 en 03.00 uur activiteiten in een school: sport, fitness, gamen, chillen. Dat de doelgroep enthousiast is, blijkt uit de opkomst. Per nacht zijn er 40 tot 70 jongeren, in leeftijd variërend van 13 tot 33 jaar. De overlast is minimaal. En als er al ergens een probleem ontstaat, wordt dit snel en in goed overleg opgelost. Een jaar later trekken de 2 initiatiefnemers de kar opnieuw, maar dit keer samen met

vrijwilligers uit de doelgroep. De deelname loopt op tot 80 jongeren per avond. Zo'n 50 bewoners komen naar de Iftar-maaltijd die de jongeren voor de buurt organiseren. Het aantal overlastmeldingen is gereduceerd tot nul.

Vrijwilligers

"Het Ramadan-project is een typisch voorbeeld van 'hé, we hebben een probleem en hoe lossen we dat op'", zegt Gijs Schampers, jeugdverbinder bij MijnGemeenteDichtbij, de werkmaatschappij van de gemeenten Boxtel en Sint-Michielsgestel. *"Dat klinkt een beetje ad hoc, maar de manier waarop is illustratief voor hoe wij ons jeugdbeleid en preventie vormgeven. De 2 initiatiefnemers bijvoorbeeld, behoorden zelf ooit tot een randgroep. Af en toe kwamen ze bij Buurtsport Boxtel, een onderdeel van Stichting Brede Scholen Boxtel. Door een klik met een van de begeleiders zijn ze een sportopleiding gaan doen en kwamen ze bij Buurtsport stage lopen. Voor hun afstuderen bedachten ze dit project. Hun inzet is inmiddels beloond met een baan van 12 uur per week. Dat is een mooi voorbeeld voor andere jongeren! Belangrijk onderdeel van hun werk is het contact met die jongeren. Want via het Ramadan-project hebben we nu een ingang gekregen. En dat is fijn, want vergelijkbare problemen spelen natuurlijk ook op andere momenten."* Het eerste jaar zette Boxtel het Ramadan-project op met professionals. Het afgelopen jaar werd het deels met vrijwilligers uit de doelgroep georganiseerd. *"Komend jaar breiden we die groep vrijwilligers verder uit. Zodat het project steeds meer van hen wordt en niet van de gemeente of de organisaties. Maar wat misschien nog wel het allerbelangrijkste is: de jongeren voelen zich gehoord door de gemeente, ze horen er echt bij."*

Experience Lab

Het Ramadan-project laat zien dat Boxtel en Sint-Michielsgestel de wil hebben om anders en innovatief te werken in het sociaal domein. Dat blijkt ook uit andere projecten, gericht op preventie. De gemeenten trekken hierin samen op, want sinds 1 januari 2016 zijn ze ambtelijk gefuseerd. Vraagstukken worden zoveel mogelijk gezamenlijk opgepakt, met natuurlijk de mogelijkheid tot 'couleur locale'. Marleen van der Kroef is medeontwikkelaar van Experience Lab, een project van Bint Welzijn in Sint-Michielsgestel. *"We hebben ons laten inspireren door het gedachtegoed van hoogleraar René Clarijs. Hij pleit onder andere voor inzet op de vrije tijd van jeugdigen, naast gezin en onderwijs, als speerpunt van het Nederlands Jeugdbeleid. Met Experience Lab focussen wij ons op dat derde leefmilieu. Net als in het Ramadan-project betrekken we de jongeren en andere bewoners. Maar dan niet vanuit een situatie van overlast, maar om de jongeren centraal te stellen en daarnaast de sociale cohesie te versterken."*

Niet-formeel leren

In het Experience Lab kunnen jongeren bezig zijn met activiteiten die hen interesseren, als mogelijke invullingen van hun vrije tijd. Denk aan meubels maken, schilderen, 3-D printen en programmeren. *"Het Experience Lab is geënt op niet-formeel leren"*, zegt Marleen. *"We organiseren workshops waar jongeren hun talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen. Door ze te laten kennismaken met een vakgebied, gaan we op zoek naar hun intrinsieke motivatie."* En mocht de interesse serieus zijn, dan kijkt jongerenwerk hoe de jongeren verder

> *Experience Lab maakt niet alleen talenten van jongeren zichtbaar, maar ook die van hun omgeving.*

kunnen. Daarvoor werken ze samen met bedrijven, verenigingen en scholen in de gemeente. Marleen benadrukt dat jongeren het echt voor zichzelf doen. *"We geven bijvoorbeeld geen cijfers. Op school ondervinden jongeren al genoeg prestatiedruk. Als ze het leuk vinden gaan ze door, anders stoppen ze. We helpen kinderen ontdekken waar ze warm voor lopen."* Ook hier geldt dat jongeren zich gehoord voelen. *"Jongeren geven zelf aan welke onderwerpen ze leuk vinden. We werken ook nauw samen met scholen om de behoefte van de jongeren in beeld te krijgen. Daar passen wij onze workshops op aan. Oudere kinderen kunnen ook zelf workshops geven, net als andere burgers en ouders, vanuit hun eigen kennis en ervaring. Op die manier maakt het Experience Lab niet alleen talenten van jongeren zichtbaar, maar ook die van hun omgeving."*

Chief Happiness Vrijwilliger

Experience Lab bevindt zich nog in de startfase. Dat geldt ook voor het project Chief Happiness Vrijwilliger, dat de gemeenten Boxtel, Sint Michielsgestel en Haaren samen met jeugdzorgaanbieder Koraal (locatie Boxtel) en welzijnsorganisaties ContourdeTwern (Boxtel) en Bint Welzijn (Sint-Michielsgestel) initiëren. Waar Experience Lab openstaat voor alle jongeren, zijn de Chief Happiness Vrijwilligers bedoeld voor kinderen in gezinnen met (risico op) meervoudige problematiek. Chief Happiness is een van de 22 door het Oranje Fonds geselecteerde projecten – uit ruim 60 aanvragen – die voor een periode van 3 jaar met geld en andere middelen worden ondersteund. Marleen: *"Kinderen uit deze gezinnen leven vaak in een sociaal isolement. Via een Chief Happiness Vrijwilliger leren ze op een positieve manier aan de samenleving deel te nemen. De vrijwilliger werkt vanuit de vraag van de jongere, maar betrekt ook het gezin. Om een voorbeeld te noemen: als een kind gaat sporten, is het ook leuk als de ouders komen aanmoedigen. Wij denken dat het effect heeft op de zorg als het een gezin lukt om de mindset te veranderen en te gaan meedoen. De vrijwilliger ondersteunt dit."* *"Deze vrijwilligers komen niet in plaats van de zorg, maar ernaast"*, voegt Gijs toe. *"Ze zorgen voor de positieve insteek, voor de glimlach op het gezicht van een kind. We zijn nu bezig met de werving van vrijwilligers. De klik tussen kind en gezin en vrijwilliger is daarbij heel belangrijk."*

Het Ramadan-project, Experience Lab en Chief Happiness Vrijwilliger zijn slechts 3 voorbeelden uit het veelzijdige preventie-aanbod van Boxtel en Sint-Michielsgestel. Dat de gemeenten zoveel energie in preventie steken, vindt Gijs vanzelfsprekend. *"Er is de laatste jaren gelukkig veel veranderd binnen het sociaal domein. Voorheen lag de focus vooral op zorg. Maar met preventie kun je heel veel problemen voorkomen. Dat is toch veel fijner voor onze burgers dan achteraf de ellende repareren? Natuurlijk is het soms best lastig om het nut van preventie aan te tonen. Maar als je het goed doet, levert het echt resultaat op: meer geluksbeleving van jongeren en minder zorgkosten."*

Almere maakt zich Sterk in de Wijk

Almere

Snelle en laagdrempelige jeugdhulp die voorkomt dat kinderen gespecialiseerde hulp nodig hebben: Almere onderzoekt al jaren wat de beste manier is om dat te bereiken. Dit jaar startte in stadsdeel Haven de pilot Sterk in de Wijk. Daar heeft ieder kind nu toegang tot hulp, wijkgericht en dichtbij, op school en thuis, in samenwerking met jeugdgezondheidszorg, jeugdhulp en onderwijs. Mara Frank, beleidsadviseur bij de gemeente Almere, en Margot Drabbe, projectleider vanuit jeugdhulpaanbieder Vitree, lichten toe.

Opdrachten verbinden

Het streven van de gemeente Almere is glashelder: geen enkel kind mag tussen wal en schip vallen. Daarom zet de gemeente in op een goede samenwerking tussen opvoeden en opgroeien, jeugdgezondheidszorg, onderwijs en jeugdhulp. *"Het kan ook eigenlijk niet anders"*, legt Mara Frank, beleidsadviseur jeugd bij de gemeente Almere, uit. *"Want met Passend Onderwijs en de nieuwe Jeugdwet zijn schoolbesturen en gemeenten samen verantwoordelijk voor kinderen en gezinnen die ondersteuning nodig hebben. En volgens de Wet publieke gezondheid zijn gemeenten verantwoordelijk voor de publieke jeugdgezondheidszorg aan alle jeugdigen van nul tot 18 jaar. Die opdrachten hebben met elkaar te maken en moeten we dus verbinden."* Maar hoe doe je dat? Almere deed ervaring op met verschillende projecten. Dit jaar startte in stadsdeel Haven een pilot waarin al die ervaring samenkomt: Sterk in de Wijk.

Sterk in de Klas

Drie projecten staan aan de basis van Sterk in de Wijk, aldus Mara. Als eerste Sterk in de Klas, van jeugdhulpaanbieder Triade, waarmee Almere al voor de decentralisatie de jeugdhulp naar het regulier basis- en voortgezet onderwijs bracht. *"Met Sterk in de Klas zijn we 7 jaar geleden begonnen de jeugdhulp in het onderwijs in te bedden. Drie dagen per week was een pedagogisch jeugdhulpverlener op school aanwezig, als lid van het team. Die jeugdhulpverlener bood een samenhangend aanbod van interventies aan kind, gezin en leerkracht."* Een prachtige vorm van ondersteuning, preventief, nabij en laagdrempelig, maar wel kostbaar. En dat riep vraagstukken op. *"Bijvoorbeeld: hoe bepaal je welke scholen Sterk in de Klas krijgen?*

Elke school in Almere wilde graag meedoen aan Sterk in de Klas, want de ervaringen waren goed. Maar meer dan 12 konden we niet financieren. Het idee was dat er een leereffect zou ontstaan, een overdracht van kennis van de jeugdhulpverlener naar de leerkracht. Zodat we de jeugdhulpverlener na maximaal 3 jaar op een andere school konden inzetten. Maar een leerkracht wordt natuurlijk nooit een jeugdhulpverlener." Ook was er onvoldoende zicht op de 'harde' resultaten: werd een beroep op specialistische jeugdhulp voorkomen?

Oké op school

Ook aan de basis van Sterk in de Wijk staat het project Oké op School van jeugdhulpaanbieder Vitree, al 10 jaar actief in Almere en sinds de transitie stadsbreed herverdeeld. Oké op School is een wijkgericht trainingsprogramma voor kinderen en hun ouders. *"Bedoeld voor kinderen die op school risicogedrag laten zien"*, zegt Mara. *"Denk aan agressieregulatie, omgaan met emoties, weerbaarheid. Scholen kunnen leerlingen aanmelden."* Het derde project dat aan de wieg van Sterk in de Wijk staat is School in de Wijk. *"Een leuke pilot, want geïnitieerd door het onderwijs zelf! Scholen gaven aan dat ze zich na de decentralisaties – met alle bijbehorende veranderingen in het sociaal domein – niet meer goed 'aangehaakt' voelden. Ze wisten niet waar ze met vragen en problemen terechtkonden."* Na onderzoek bleek vooral de rol van de jeugdgezondheidszorg onduidelijk. *"In de pilot School in de Wijk zijn op 3 scholen 'tandems' gevormd van een jeugd-verpleegkundige en de intern begeleider. Samen bekeken ze casuïstiek en beoordeelden ze of het een leervraag betrof of dat er thuis iets aan de hand was. Met andere woorden: waar hoort de hulpvraag thuis? Ze gingen ook samen op huisbezoek. Dat leverde veel positieve ervaringen op. Alleen al omdat de jeugdverpleegkundige vanuit haar rol heel andere vragen aan het gezin kan stellen."*

Hulp voor alle kinderen en scholen

In Almere Haven brengt Sterk in de Wijk sinds begin van dit schooljaar het beste van de projecten Sterk in de Klas, Oké op School en School in de Wijk samen. Oké op School blijft wijkgericht trainingen aanbieden en de jeugdhulpverleners van Sterk in de Klas gaan meer wijkgericht werken. Ondertussen is op alle scholen in stadsdeel Haven een tandem gevormd van een jeugdverpleegkundige en een intern begeleider. Samen gaan zij zich buigen over de casuïstiek en zetten hulp in als dat nodig is. Vooral de verschuiving van de positie van de jeugdhulpverlener van school naar de wijk was best spannend. Mara: *"We dachten eerst dat de herkenbare aanwezigheid van de jeugdhulpverlener op het schoolplein – zoals Sterk in de Klas bood – essentieel was. Maar dat valt reuze mee. Wat verdwijnt is de inzet van jeugdhulpverleners op specifieke scholen, maar daar staat tegenover dat de hulp nu blijvend is. Ook krijgen we meer helderheid over de rol van de jeugdgezondheidszorg ervoor terug. En de jeugdhulp wordt weer echt jeugdhulp. Maar het allerbelangrijkste is dat we met Sterk in de Wijk hulp voor meer kinderen en meer scholen toegankelijk maken."*

Snel signaleren en oppakken

Margot Drabbe werkt bij jeugdhulporganisatie Triade/Vitree en is projectleider van de pilot Sterk in de Wijk in Almere Haven. *"Heel mooi aan dit project vind ik dat we problemen snel kunnen signaleren en oppakken. En dat alle betrokkenen doen wat bij ze past."* Ze illustreert dit met de uitkomsten van de analyse die ze, voorafgaand aan Sterk in de Wijk, van de werkzaamheden van de jeugdhulpverleners van Sterk in de Klas maakte. *"Daar kwamen 4 thema's uit: vraagverheldering, overbruggingszorg, gedragsverandering door kortdurende interventies en contact met zorgmijdende ouders. Binnen Sterk in de Wijk blijven de jeugdhulpverleners vooral de kortdurende interventie op gedrag doen. Voor alle overige taken die Sterk in de Klas ook deed, zoeken we nu verbinding met andere spelers in de wijk. De vraagverheldering bijvoorbeeld pakt de tandem jeugdverpleegkundige-intern begeleider op. Voor overbruggingszorg en contact met zorgmijdende ouders kijken we breder in de wijk, naar welzijn of informele zorg – denk aan het 'maatjesproject' van Humanitas – of de professionals van de jeugdgezondheidszorg. Er is een scala aan hulp waar de jeugdverpleegkundige naast de intern begeleider zicht op heeft."*

Met andere ogen kijken

De verbinding tussen onderwijs en jeugdgezondheidszorg in de 'tandems' op scholen zorgt ondertussen voor verrassende inzichten. *"Juist omdat een jeugdverpleegkundige met hele andere ogen kijkt"*, zegt Margot. *"Bijvoorbeeld naar het meisje dat heel onrustig en wiebelig was in de klas. De jeugdverpleegkundige kwam erachter dat ze heel vaak naar de wc ging en dan heel snel weer terug was. Er bleek helemaal geen sprake te zijn van ADHD, zoals de school dacht. Het meisje plaste gewoon niet goed uit en dat maakte haar onrustig."* Ook de verbinding tussen onderwijs en jeugdhulpverlening is vruchtbaar, wederom door de andere blik. *"Onderwijsmensen hebben geleerd dat ze het altijd snel moeten weten en willen een probleem gelijk oplossen. Terwijl mensen uit de jeugdhulp eerst gaan observeren en analyseren. Zij kijken heel anders naar gedrag. Die chemie is ontzettend leuk."*

Nieuwe vragen

Natuurlijk roept een nieuwe werkwijze ook weer nieuwe vragen op. *"We denken bijvoorbeeld nog na over hoe Sterk in de Wijk zich verhoudt tot de zorg- en adviesteams (ZAT)"*, zegt Mara. *"En wat precies de rol van de jeugdartsen moet zijn, die nu minder kinderen 'zien' in het ZAT."* Daarnaast loopt Sterk in de Wijk tegen bestaande structuren op. *"De jeugdverpleegkundige moet flexibel inzetbaar zijn. Maar het bestaande takenpakket van de jeugdverpleegkundige biedt die flexibiliteit niet. Dat wringt, maar maakt het ook interessant. Waarschijnlijk moet het volume eerst zo ver oplopen dat er een jeugdverpleegkundige bij kan komen."* Een sterk bestanddeel van de Almeerse aanpak vindt Mara dat de gemeente steeds weer uitgaat van wat er al is en daarop doorgaat. *"Je hoeft niet altijd iets nieuws te doen om toch te verbeteren."* Ze besluit met de waarde van een visie, in Almere 'Het begint (en blijft) bij de basis' getiteld. *"Met een visie overstijg je het eigenbelang van de betrokken organisaties. En lukt het om steeds weer terug te keren tot de kern: het belang van het kind."*

Met Sterk in de Wijk maken we hulp voor meer kinderen en meer scholen toegankelijk.

Wageningen zet het kind centraal

Wageningen

Een pedagogisch medewerker van de crèche die een ochtendje met een kind mee gaat wennen op school? In Wageningen gebeurt het. Onderwijs-, zorg- en welzijnsorganisaties hebben hier een gezamenlijk belang: het beste voor kinderen. En daar handelen ze ook naar. 'Kind centraal' heet hun aanpak. Karianne Radstake, beleidsmedewerker bij de gemeente Wageningen: "Zodra de verbinding is gelegd, lukt heel veel."

Initiatief vanuit het werkveld

"Op 26 oktober 2015 ondertekenden 26 partijen het convenant 'Kind Centraal'", vertelt Karianne Radstake. *"Vanuit de gedachte dat het kind centraal moet staat in alles wat er gebeurt rond hun opvoeding, ontwikkeling, opvang, onderwijs, zorg en ondersteuning."* Bij de gemeente Wageningen is Karianne beleidsmedewerker kinderopvang en voor- en vroegschoolse educatie én projectleider Kind Centraal. De wortels van de aanpak liggen in de harmonisatie van de peuterspeelzalen en de kinderopvang. *"Daarmee liep Wageningen in 2009 echt voorop. Gemeente, welzijn en kinderopvang wilden de voor- en vroegschoolse educatie anders vormgeven. We bedachten het concept Spelenderwijs, waarin we de kracht van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk combineerden. Met als resultaat dat kinderen met en zonder behoefte aan extra ondersteuning, van werkende en niet-werkende ouders, elkaar op één plek ontmoeten."* Vanuit de doorontwikkeling van Spelenderwijs ontstond vervolgens de behoefte niet alleen iets te doen voor kinderen met een achterstand, maar voor álle kinderen in Wageningen, op alle gebieden. *"Dat werd Kind Centraal. De aanpak is echt een initiatief vanuit het werkveld."*

Meer weten over Kind Centraal?
Bekijk de film en lees de visie:
www.startpuntwageningen.nl/opvoeden_en_opgroeien/Kind_Centraal

Het beste voor kinderen in Wageningen

Ook de visie op Kind Centraal ontwikkelden de partijen samen. De 26 initiatiefnemers – basisscholen, welzijnsorganisaties, het samenwerkingsverband passend onderwijs, verloskundigen, kinderopvangorganisaties, de bibliotheek, jeugdhulp, de gemeente – én ouders dachten mee. Karianne: *"Al snel na de ondertekening van het convenant zaten we met alle partijen en zo'n 30 ouders aan tafel. We hadden een gemêleerde oudergroep, waarin bijvoorbeeld ook ouders van kinderen met een VVE-verwijzing vertegenwoordigd waren. Elke partij had 1 of 2 ouders meegenomen. Dat was ontzettend leuk. Het bleek dat we echt samen wilden nadenken over wat het beste is voor kinderen in Wageningen."* Ouders en professionals bogen zich in werkgroepen over de uitwerking van Kind Centraal. Hun bevindingen waren input voor de visie, die ook weer in verschillende bijeenkomsten tot stand kwam. Gezamenlijk werden bouwstenen bepaald en teksten geschreven, alle partijen hadden inspraak.

9 punten voor verbetering

De visie benoemt 9 punten waarop nog verbetering mogelijk is: een sterke positie van ouders, samenwerking tussen opvang en onderwijs, een op elkaar aangesloten aanbod van activiteiten, zorg dichtbij, goed opgeleid personeel, op meer plekken voor- en vroegschoolse educatie aanbieden, problemen snel herkennen en voorkomen, een groene speel- en leeromgeving, en gezond leven. *"Voor die punten hebben we een uitvoeringsprogramma geschreven"*, vertelt Karianne. *"En daarmee zijn we in werkgroepen aan de slag gegaan."* Voorbeelden heeft Karianne genoeg. *"Zorg dichtbij bijvoorbeeld, betekent dat we de zorg rondom het kind moeten regelen. Daarom sluiten jeugdconsulenten nu aan bij de ondersteuningsteams van de scholen. Zorg dichtbij houdt ook in dat kinderen met een te zware zorgvraag voor de voor-en vroegschoolse educatie nu terechtkunnen in een speciale groep in Wageningen. En dus niet langer naar de specialistische kinderopvang in Ede hoeven."*

Tijd steken in de verbinding

De rol van de gemeente is vooral faciliterend, aldus Karianne. *"Kind Centraal wordt gedragen door alle partijen, de wethouder staat erachter, iedereen wil het graag. Dat is de kracht van de aanpak. Maar tegelijkertijd weten we ook dat iedereen het druk heeft en dat er ook organisatiebelangen kunnen meespelen. Dan is het heel belangrijk om tijd te steken in de verbinding. Dat is precies wat ik en mijn collega's van jeugd en onderwijs doen. Gewoon door elke keer weer terug te komen op het gezamenlijk belang van al die partijen: het beste voor kinderen. En zodra de verbinding is gelegd, lukt heel veel. Als mensen elkaar kennen en elkaar weten te vinden gaat het lopen. Dan hoeven we geen aanjager meer te zijn."*

90% van de plannen kost geen geld. Omdat het om samenwerking gaat.

Inspraak en samen beslissen

En dan valt op dat heel veel oplossingen helemaal geen geld hoeven te kosten. Karianne: *"Betere samenwerking tussen opvang en onderwijs hebben we bijvoorbeeld vastgelegd in afspraken en heldere lijnen. En gezond leven stimuleren we onder andere door kinderen op de opvang en basisscholen meer water te laten drinken. 90% van de plannen kost geen geld! Omdat het om samenwerking gaat. De investering bestaat vooral uit tijd en menskracht."* Bij de 26 partijen die het convenant ondertekenden hebben zich inmiddels al veel meer aangesloten. Inspraak en samen beslissen blijven leidend. *"Over elk onderwerp uit het uitvoeringsprogramma denken we samen na. Bij het thema 'een groene speel- en leeromgeving' is bijvoorbeeld mijn collega van jongeren op gezond gewicht betrokken. Daar krijgt het verduurzamen en vergroenen van schoolpleinen veel aandacht."*

Voortgang in een film

Karianne benadrukt dat de gemeente in Kind Centraal blijft investeren. *"Deze zomer maakten we een film. In eerste instantie voor de stuurgroep van Kind Centraal. Daarin zitten directeuren van de aangesloten organisaties. We hebben afgesproken elk jaar ook op directieniveau de voortgang te bespreken. Die voortgang hebben we laten zien in een film."* De film zet Karianne nu ook breder in. *"We hebben de film getoond aan de raad. En we hebben de film naar alle betrokken partijen gestuurd met de vraag of ze er met hun medewerkers naar willen kijken. En vervolgens willen terugkoppelen wat er nog beter kan. Zodat we daar weer mee aan de slag kunnen. Zo kunnen we Kind Centraal blijven ontwikkelen."* De film ondersteunt ook de zo belangrijke verbinding tussen de partijen. *"We horen van veel partijen terug dat ze het ontzettend leuk vinden om te zien wat de anderen doen."*

De dingen goed doen

Ondertussen denkt Karianne ook na over de toekomst van Kind Centraal. *"Uit onderzoek blijkt dat de eerste 1000 dagen van een kind cruciaal zijn voor een goede ontwikkeling, en bepalend voor de kansen in het latere leven. Daar zetten we ons voor in. Maar dat neemt niet weg dat we ook nadenken over de jaren daarna. Ook een soepele overgang naar het voortgezet onderwijs en kennisuitwisseling tussen het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs staan bijvoorbeeld op de agenda. Maar we doen de dingen wel stap voor stap, we willen het graag goed doen."* Want dan gebeuren er mooie dingen. *"Ik word echt blij als ik zie dat partijen over hun schutting durven kijken. Vroeger was het zo dat kinderen met 4 jaar naar school gingen en de kinderopvang het kind overdroeg en geen bemoeienis meer had. Nu kan het gebeuren dat een pedagogisch medewerker van de crèche een ochtendje mee gaat wennen op school met een kind dat dit moeilijk vindt. Gewoon om de overgang wat makkelijker te maken. Niemand zegt dat de pedagogisch medewerker dat moet doen. Toch doet ze het, voor het kind."*

Negatieve gevolgen van scheiden voor kinderen voorkomen

Capelle aan den IJssel

Scheiden is niet leuk. Voor ouders niet, maar zeker voor kinderen niet. Die zijn vaak de dupe. Onnodig, zegt Thea Verspuij, projectcoördinator KIND centraal bij het Centrum voor Jeugd en Gezin Capelle aan den IJssel. Samen met Stichting Welzijn Capelle werkt ze aan een sluitende lokale aanpak, om tijdig passende hulp te kunnen bieden. Input van ervarings-deskundige ouders, een objectief triage-instrument, een scheidingsspreekuur en een voorlichtings-campagne zijn belangrijke elementen.

Life events

Op de Capelse conferentie sociaal domein 2017 gaven Stichting Welzijn Capelle en het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) Capelle samen een workshop over life events. *"We zoomden in op het life event scheiden"*, vertelt Thea Verspuij. *"Dat we dat samen deden was vanzelfsprekend. Want bij scheiding hebben Capelse bewoners ons allebei nodig: voor steun, jeugdhulp – in Capelle is het CJG verantwoordelijk voor jeugdgezondheidszorg én jeugdhulp – en praktische informatie over bijvoorbeeld wonen en inkomen."* Al tijdens de voorbereiding borrelden allerlei ideeën voor een lokale aanpak op. Dus toen de gemeente Capelle aan den IJssel een aanjaagbudget sociaal domein openstelde voor plannen gericht op samenwerking, grepen het CJG en Welzijn Capelle hun kans. Hun aanvraag werd gehonoreerd en in februari 2018 ging 'KIND centraal' van start.

Communicatie

CJG Capelle en Welzijn Capelle maken de opzet en resultaten van KIND centraal voortdurend inzichtelijk. Thea: *"Goede communicatie is onontbeerlijk voor het welslagen van een project. Wij hebben gelukkig een fantastische communicatiemedewerker die helpt om onze bevindingen visueel te maken."*

Kijk voor meer informatie op de projectpagina KIND centraal: ***cjgcapelleaandenijssel.nl/project-kind-centraal/***

en de webpagina van de voorlichtingscampagne 'Wij gaan uit elkaar': ***cjgcapelleaandenijssel.nl/wijgaanuitelkaar/***

Vechtstand

Het doel van KIND centraal is een sluitende Capelse aanpak rond het life event scheiding. *"Gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van negatieve gevolgen voor kinderen"*, licht Thea toe. *"We zagen in de praktijk dat mensen vaak pas om hulp vragen als ze al in een heftige scheidingssituatie zitten. Wij hopen met KIND centraal te bereiken dat mensen dat eerder doen. Want dat is niet alleen fijn voor de ouders, maar vooral ook voor de kinderen. Uit onderzoek blijkt dat de gevolgen dan zoveel minder groot zijn! Hoe eerder mensen bij ons binnenkomen, hoe meer wij kunnen betekenen. Als ouders niet in de vechtstand komen, doet dat kinderen heel veel goed."*

Focusgroep

KIND centraal is opgedeeld in 4 deelprojecten: participatie van bewoners in een focusgroep, de ontwikkeling van een triage-instrument, monitoring en cijfers, en samenwerking tussen sociale partners in Capelle. *"De focusgroep met bewoners heeft inmiddels plaatsgevonden"*, vertelt Thea. *"Er deden 8 ervaringsdeskundige ouders aan mee. Het was een goed gesprek en we zagen dat de ouders het ook heel fijn vonden om met elkaar in contact te zijn. Ons doel was te horen wat helpt bij een scheiding: wat moeten hulpverleners wel en niet doen. Leuk is dat er niet alleen aanbevelingen voor hulpverleners uitkwamen, maar ook voor ouders."* Met de bevindingen gaat Thea nu aan de slag. *"Ik wil kijken of we het nu al doen op de manier die ouders het prettigst vinden of dat er nog aanpassingen nodig zijn."*

Triage-instrument

Voordat het project ging lopen had het CJG Capelle al een 'stroomschema scheidingen' ontwikkeld. Thea: *"Hierin hebben we met behulp van de escalatieladder van Glasl de fases in een scheidingssituatie in beeld gebracht. De escalatieladder onderscheidt de rationele fase, de emotionele fase en de vechtfase. Waarbij we die laatste fase natuurlijk willen voorkomen. Elke fase bestaat weer uit verschillende stappen. Op verschillende momenten kunnen we verschillende vormen van hulpverlening inzetten."* In de praktijk blijkt het echter moeilijk in te schatten waar op de escalatieladder de ouders zich bevinden. *"Of je het nu aan ouders zelf of aan de hulpverlener vraagt, het blijft subjectief. We hebben dus behoefte aan een triage-instrument dat een objectiever beeld geeft."*

Passende hulp

Gebaseerd op het taxatie-instrument KEES – van Kennisplatform Kind En (Echt)scheiding – maakte CJG Capelle een vragenlijst voor ouders. *"Het taxatie-instrument KEES is bedoeld voor hulpverleners"*, legt Thea uit. *"Wij willen echter dat ouders zélf de vragen beantwoorden. We zijn nu net een pilot gestart waarin een aantal jeugd- en gezinscoaches ouders benaderen om de vragenlijst in te vullen. Ook maken ze zelf een inschatting. Op basis van die input wordt vervolgens bepaald welke hulp passend is."* De pilot loopt tot half januari. *"Het zou natuurlijk mooi zijn als we effect van ons triage-instrument zien, dat ouders in positieve zin opschuiven op de escalatieladder. Maar daarvoor is de periode denk ik te kort. Daarom richten we ons nu vooral op de beleving van de methode. Eventueel verder onderzoek kan later plaatsvinden."*

Als ouders niet in de vechtstand komen, doet dat kinderen heel veel goed.

Cijfers

De pilot met de vragenlijst wordt natuurlijk goed gemonitord. Dat valt onder deelproject 3 van KIND centraal. Daarnaast wordt in 4 teams nu onderzoek gedaan naar de cijfers, omdat voldoende inzicht daarin op dit moment ontbreekt. *"Het is algemeen bekend dat scheiden veel impact heeft op kinderen"*, zegt Thea. *"Maar om hoeveel kinderen in Capelle gaat het eigenlijk? Hoeveel kinderen maken een problematische scheiding mee en hoeveel ondervinden daar dan negatieve gevolgen van? We hebben nu 2 meetmomenten in de teams afgerond. Daaruit blijkt dat in ongeveer 43% van de gezinnen met een jeugdhulpproject sprake is van scheiding. In de helft van die gevallen is ook echt sprake van scheidingsproblematiek."*

Samenwerking

Het laatste deelproject van KIND centraal richt zich op betere samenwerking tussen sociale partners rondom scheiding. Thea: *"Een breed algemeen doel, dat we hebben opgesplitst in 4 subprojecten: versterken van het netwerk, het scheidingsspreekuur, een Capelse sociale kaart met scheidingsinterventies, en een voorlichtingscampagne."* In mei vond een netwerkbijeenkomst plaats. *"Daar waren 14 verschillende organisaties, alle in een of meerdere fases betrokken bij een scheiding. Onze insteek was: hoe houden jullie het kind centraal? Daar kwamen hele concrete dingen uit, bijvoorbeeld dat een organisatie – ook als ze alleen met de ouders in gesprek is – altijd kan vragen naar het welbevinden van het kind. Daarnaast werd duidelijk dat organisaties elkaar heel hard nodig hebben om de juiste ondersteuning te kunnen bieden. Die bewustwording is essentieel."* Gedurende het project krijgen alle netwerkpartners 3 keer een nieuwsbrief. Met hierin nieuws over de voortgang en handreikingen, zoals hoe met een kind in gesprek te gaan.

Scheidingsspreekuur

Ook het scheidingsspreekuur is inmiddels van start. *"Hier kunnen bewoners elke week terecht"*, vertelt Thea. *"Tijdens het spreekuur zijn een maatschappelijk werker en een jeugd- en gezinscoach aanwezig, zodat we breed kunnen inspelen op de vragen van bewoners. Het spreekuur is echt een laagdrempelige voorziening. En naar verwachting dus preventief, omdat mensen hopelijk eerder bij ons aankloppen."* Met de Capelse sociale kaart sluiten Welzijn Capelle en het CJG aan bij de digitale wegwijzer van de gemeente. De voorlichtingscampagne biedt informatie aan ouders en kinderen. *"We hebben een webpagina, in de jaarlijkse CJG-krant is een pagina aan het life event scheiden gewijd, er komt een folder en we hebben een overzicht van nuttige websites en boeken voor ouders. Daarnaast nemen we in de voorlichtingscampagne ook de doelgroep kersverse ouders mee, met aandacht voor de partnerrelatie."*

Het is een ambitieus plan, besluit Thea. *"Maar ontzettend leuk om uit te voeren. KIND centraal is een project van een jaar, maar met de insteek dat de producten blijvend zijn. Denk aan het triage-instrument en het scheidingsspreekuur. En omdat de titel – KIND centraal – soms wat verwarrend werkt, hebben we een ondertitel toegevoegd: 'ouders en professionals aan zet'. Want het ligt in hun handen om bij een scheiding de kinderen in het oog te houden en negatieve gevolgen te voorkomen."*

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Idee
Marieke Koppenaal-de Lange en Arnoud de Klijne, ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport

Dit is een vervolg op de publicatie 'Van nul tot later als ik groot ben': www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/09/01/van-nul-tot-later-als-ik-groot-ben.
Heeft u vragen over deze publicatie? Of heeft u zelf een succesvol preventie-initiatief dat u wilt delen? Meld het bij Marieke Koppenaal-de Lange: marieke.koppenaal@minvws.nl.

Tekst
Ingrid Brons

Ontwerp
Things To Make And Do

november | 2018